

BÖLÜM 13

KRONİK PSİKİYATRİK BOZUKLUKLARDA REHABİLİTASYON

Selma SABANCIOĞULLARI¹

Duygu AYAR²

GİRİŞ

Kronik ruhsal bozukluklar, bir veya daha fazla yaşam aktivitesini önemli ölçüde sınırlayan veya engelleyen, ciddi işlevsel bozulma ile sonuçlanan bilişsel, duygusal veya davranışsal bozukluklar olarak tanımlanmaktadır (1). Kronik ruhsal bozukluklar arasında şizofreni ve diğer psikotik bozukluklar, majör depresyon, bipolar bozukluk ve anksiyete bozuklukları gibi hastalıklar yer almaktadır (2). Dünya üzerinde çocuk/yetişkin bireylerin yaklaşık %20'sinin ruh sağlığı sorunları olduğu ve her beş yılda bir kişinin bu nedenle engellilik yaşadığı belirtilmektedir (3). Ruhsal bozukluğu olan bireyler okulda, iş yerinde, aile ve arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde ve topluma katılma becerisi gibi yaşamın genel alanlarında çeşitli problemlerle karşılaşmaktadırlar. Uygulanan farmakolojik tedavi ve çeşitli psikoterapilere rağmen, hastalarda bu problemlerin çözümü istenilen düzeyde değildir. Problemlerin yönetimi için bireylerin toplumda yaşamaları, öğrenmeleri ve çalışmalarını için gerekli olan duygusal, sosyal ve entellektüel becerileri geliştirmelerine yardımcı olmayı hedefleyen psikiyatrik rehabilitasyon sürecine ihtiyaç duyulmaktadır. Psikiyatrik rehabilitasyon, dünyada 1950'lerde başlayan ve 1970-80'lerde ivme kazanan bir toplum ruh sağlığı hareketidir. Psikiyatrik rehabilitasyon destekleyici bir ortam olan hastaneden çevresel desteklerin yetersiz olduğu toplum ortamına gönderilen hastalar için kurumsuzlaştırma hare-

¹ Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Suşehri Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik AD, selma.ssabanci@gmail.com

² Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik AD, duyguayar@gmail.com

- Hemşirelik personeli ve öğrencileri için rol model olarak hareket etmek, hemşirelik bakımının iyileştirilmesini ve profesyonel psikiyatrik rehabilitasyon hemşireliğinin ilerlemesini teşvik eden hemşirelik komiteleri ve meslek kuruluşlarının faaliyetlerine katılmak,
- Psikiyatrik hastaların kabulü/damgalamayı önleme konusunda topluma yönelik eğitimler planlamak,
- Psikiyatrik rehabilitasyonda hemşirelik araştırmalarını, klinik uygulamalara yansıtmak ve hemşirelik araştırma çalışmalarına katılmaktır (61,63,64).

SONUÇ

Rehabilitasyon ruh sağlığı profesyonellerinin bireylere yardım edebilmek için kullandığı bir yöntemdir. Rehabilitasyon hizmetlerinin semptomların kontrol edilmesinin yanı sıra iyileşme sürecinin gerçekleşmesine de katkı verecek şekilde planlanması ve uygulanması gerekmektedir. Bireyin becerilerini geliştirmeye, geleceğe dair umut vermek için bireyin bağımsızlığı ve özerkliğini teşvik eden, yaşam kalitesini ve sosyal katılımını en üst düzeye çıkararak ve uygun destek sağlayarak başarılı toplum yaşamına olanak sağlayan iyi organize edilmiş iyileşme odaklı rehabilitasyon hizmetlerine ihtiyaç vardır. Sağlık sistemi bu doğrultuda oluşturulmalı ve bu sistemde görev alacak uzman kişilerden oluşan bir ekip ve bu ekipte de psikiyatri hemşireleri yer almalıdır.

KAYNAKLAR

1. National Institute of Mental Health (2021). *Transforming the understanding and treatment of mental illnesses*. (26/10/2021 tarihinde <https://www.nimh.nih.gov/health/statistics/mental-illness> adresinden ulaşılmıştır).
2. Mental Illness Policy Org. (2021). *What is "Serious Mental Illness" and What is Not?*. (18/10/2021 tarihinde <https://mentalillnesspolicy.org/serious-mental-illness-not/> adresinden ulaşılmıştır).
3. World Health Organization (2021). *Mental Health*. (6/11/2021 tarihinde https://www.who.int/health-topics/mental-health#tab=tab_2 adresinden ulaşılmıştır).
4. Yüksel R, Aslantaş H. An Evidence-based psychiatric rehabilitation implementation: illness management and recovery, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2021; 13 (3): 462-477.

5. Yıldız M. (2006). Psikiyatrik Rehabilitasyon. Bireyden Topluma Ruh Sağlığı. Işık Sayıl (Editör). İstanbul, Erler Matbaacılık, s:151-164.
6. Çam O, Bilge A. Psikiyatrik rehabilitasyon/iyileştirim ve evde bakım. In: Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Bakım Sanatı. 1. Baskı. (Eds Çam O, Engin E.) İstanbul, İstanbul Tıp Yayınevi, 2014;1049-72.
7. Rössler W. Psychiatric rehabilitation today: an overview. *World Psychiatry*, 2006; Oct; 5(3): 151-157.
8. Haile K, Umer H. Psychiatric rehabilitation and its application to the African context; an overview. *Austin J Psychiatry Behav Sci*. 2019; 6(2): 1074.
9. Mushtaq B, Ahmad Mir J. Psychiatric rehabilitation, *MOJ Drug Des Develop Ther*. 2018; 2(5): 214-215.
10. Ahuja N. A short text book of psychiatr. 7th edition. UK; 2011.
11. Sreevani R. A guide to Mental health and psychiatric nursing. 3rd ed. Jaypee Brothers Medical Publishers; 2010.
12. World Health Organization (2021). Programme d'action Comblent les lacunes en santé mentale (mhGAP): élargir l'accès aux soins pour lutter contre les troubles mentaux, neurologiques et liés à l'utilisation de substances psychoactives. (25/10/2021 tarihinde https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43976/9789242596205_fre.pdf adresinden ulaşılmıştır).
13. McGrath LM, Cornelis MC, Lee PH, et al. Genetic predictors of risk and resilience in psychiatric disorders: A cross disorder genome wide association study of functional impairment in major depressive disorder, bipolar disorder, and schizophrenia. *Am J Med Genet B Neuropsychiatr Genet*, 2013;162B: 779-88. doi: 10.1002/ajmg.b.32190
14. Wolfson P, Holloway F, Killaspy, H. (2009). Enabling recovery for people with complex mental health needs A template for rehabilitation services. Faculty of Rehabilitation and Social Psychiatry Royal College of Psychiatrists.
15. Harvey PD, Bellack AS. Toward a terminology for functional recovery in schizophrenia: is functional remission a viable concept?. *Schizophr Bull*, 2009; 35: 300-306. doi: 10.1093/schbul/sbn171
16. Liberman RP. (2011). Yetiyitiminden İyileşmeye. Psikiyatrik İyileştirim El Kitabı. American Psychiatric Publishing, Inc. Washington DC, 2008. (Çev. ed. Yıldız, M). Türkiye Sosyal Psikiyatri Derneği, Ankara.
17. Zaprutko T, Kus K, Bilobryvka R, et al. Schizophrenia and employment: evaluation from professionals point of view. *Psychiatric Quarterly*, 2015; 86(4), 569-579. doi: 10.1007/s11126-015-9354-6
18. Sickel AE, Seacat J, Nabors NA. Mental health stigma update: a review of consequences. *Advances in Mental Health*, 2014; 12(3), 202-215. doi: 10.1080/18374905.2014.11081898
19. Bouwmans C, Sonnevile C, Mulder CL, et al. Employment and the associated impact on quality of life in people diagnosed with schizophrenia. *Neuropsychiatric Disease and Treatment*, 2015; 11, 2125-2142. doi: 10.2147/NDT.S83546
20. Pratt C, Gill KJ, Barrett NM, Roberts MM. (2007). *Psychiatric rehabilitation*. 2nd ed. UK, Elsevier Academic Press.

21. World Health Organization (2011). World Report On Disability 2011. (10.10.2021 tarihinde https://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report.pdf adresinden ulaşılmıştır).
22. Aslan D, Ertem M. (2012). Yaşlı sağlığı: sorunlar ve çözümler. Halk Sağlığı Uzmanları Derneği Yayınları.
23. Kaçan Softa H, Ulaş Karamehmetoğlu G. Bir fizik tedavi rehabilitasyon hastanesinde yatan yaşlılarda yeti yitimi ve depresyon arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2016; 7(1):18–24. doi: 10.5505/phd.2016.95866
24. Kılıç C. (2017). Ruhsal Hastalıklara Bağlı Hastalık Yüğü. Ulusal Hastalık Yüğü Çalışması. HÜTF Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı. s.3. (25/10/2021 tarihinde http://www.tip.hacettepe.edu.tr/ekler/pdf/ulusal_program.pdf adresinden ulaşılmıştır).
25. Beyene MG, Legas G, Azale T, et al. The magnitude of disability in patients with schizophrenia in North West Ethiopia: a multicenter hospital-based cross-sectional study. *Heliyon* 7, 2021; e07053. doi: 10.1016/j.heliyon.2021.e07053
26. Friedrich MJ. Global Health: lethal heat waves expected to increase. *JAMA*, 2017; 317 (15), 1517. doi:10.1001/jama.2017.10120
27. Arslan M, Yazıcı A, Yılmaz T, et al. Rehabilitasyon programının şizofreni hastalarının kliniği, sosyal işlevselliği ve yaşam kalitesi üzerindeki uzun dönem etkileri: izleme çalışması. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 2015; 16(4):238-246. doi: 10.5455/apd.161411
28. Asher L, Birhane R, Weiss HA, et al. Community-based Rehabilitation Intervention for people with Schizophrenia in Ethiopia (RISE): results of a 12-month cluster-randomized controlled trial. *BMC Psychiatry*, 2018; 18: 250. doi: 10.1186/s12888-018-1818-4
29. Chen H, Xu J, Mao Y, et al. Positive coping and resilience as mediators between negative symptoms and disability among patients with schizophrenia. *Front. Psychiatry*, 2019; 10:641. doi: 10.3389/fpsyt.2019.00641
30. Jacob KS. Recovery model of mental illness: a complementary approach to psychiatric care. *Indian J Psychol Med*, 2015;37:117-9. doi: 10.4103/0253-7176.155605
31. Ellison ML, Belanger LK, Niles BL. Explication and definition of mental health recovery: a systematic review. *Adm Policy Ment Health*, 2018; 45:91–102. doi: 10.1007/s10488-016-0767-9
32. Aldersey MH, Whitley R. Family influence in recovery from severe mental illness. *Community Ment Health J*, 2015; 51:467–476. doi: 10.1007/s10597-014-9783-y
33. National Institute for Mental Health in England (2004). Emerging best practices in mental health recovery. (9.11.2021 tarihinde <https://www.meriden-familyprogramme.com/download/recovery/what-does-recovery-mean/EmergingBestPracticeInRecovery.pdf> adresinden alınmıştır).
34. Pratt CW, Gill KJ, Barrett NM, et al. (2007). *Psychiatric Rehabilitation* (2nd Edition). San Diego, CA: Elsevier Academic Press.
35. European Medical (2021). The Goals of Psychiatric Rehabilitation. (20.10.2021 tarihinde <https://www.europeanmedical.info/psychiatric-rehabilitation/the-goals-of-psychiatric-rehabilitation.html> adresinden alınmıştır).

36. Pratt CW, Gill KJ, Barrett NM, et al. (2014). *Psychiatric Rehabilitation*. San Diego, CA: Elsevier Academic Press.
37. European Medical (2021). The Values of Psychiatric Rehabilitation. (23.10.2021 tarihinde <https://www.europeanmedical.info/psychiatric-rehabilitation/the-values-of-psychiatric-rehabilitation.html> adresinden alınmıştır).
38. William, A.A., Farkas, M.D. (2009). *A Primer on the Psychiatric Rehabilitation Process*. Boston: Boston University Center for Psychiatric Rehabilitation.
39. Kokurcan A, Şerif Bora N. Clinical correlates of obsessive-compulsive disorder comorbidity in patients with schizophrenia. *Indian J Psychiatry*, 2020; 62(1):51-58. doi: 10.4103/psychiatry.IndianJPsychiatry_268_19
40. Bachmann S. Epidemiology of Suicide and the psychiatric perspective. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 2018; 15(7), 1425. doi: 10.3390/ijerph15071425
41. World Health Organization (2021). Mental health. (17.10.2021 tarihinde https://www.who.int/health-topics/mental-health#tab=tab_1 adresinden alınmıştır).
42. Craig TJ. Social care: an essential aspect of mental health rehabilitation services. *Epidemiology and Psychiatric Sciences*, 2018; 28, 4–8. doi: 10.1017/S204579601800029X
43. Vural F, Köroğlu MA. Şizofreni hastalarının sosyal yaşamları ve sosyal hizmet ilişkisi: Kütahya ili örneği. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2020; 7(2): 653-668.
44. Keynejad R, Semrau M, Toynbee M, et al. Building the capacity of policy-makers and planners to strengthen mental health systems in low- and middle-income countries: a systematic review. *BMC Health Serv Res.*, 2016;16(1):601. doi: 10.1186/s12913-016-1853-0
45. Chowdur R, Dharitri R, Kalyanasundaram S, et al. Efficacy of psychosocial rehabilitation program: the RFS experience. *Indian J Psychiatry*. 2011;53(1):45–48. doi: 10.4103/0019-5545.75563
46. Turan ND. Psychoeducation and work practices in chronic mental disorders. *Current Approaches in Psychiatry*, 2019;11(1):120-128. doi:10.18863/pgy.367359
47. Önel S, Dönmez A. Kronik ruhsal bozukluğu olan bireylerde mesleki rehabilitasyon: toplum ruh sağlığı hemşiresi neler yapabilir?. *EGEHFD*, 2021; 37 (1): 87-94
48. Corrigan PW, Mueser KT. (2008). *Principles and practise of psychiatric rehabilitation: and emprical approach*. The Guilford Press: USA.
49. Velentza O. Social skills training in chronically mentally ill patients under psychosocial rehabilitation. *Sanitas Magisterium*, 2016; 2, 71-79. doi: 10.12738/SM.2016.1.0019
50. Inchausti F, García-Poveda NV, Ballesteros-Prados A, et al. The effects of metacognition-oriented social skills training on psychosocial outcome in schizophrenia-spectrum disorders: a randomized controlled trial. *Schizophrenia Bulletin*, 2018; 44 (6): 1235–1244. doi: 10.1093/schbul/sbx168
51. Granholm E, Holden J, Worley M. Improvement in negative symptoms and functioning in cognitive-behavioral social skills training for schizophrenia: mediation by defeatist performance attitudes and asocial beliefs. *Schizophrenia Bulletin*, 2018; 44 (3): 653–661. doi: 10.1093/schbul/sbx099

52. Hayes L, Hawthorne G, Farhall J, et al. Quality of life and social isolation among caregivers of adults with schizophrenia: policy and outcomes. *Community Ment Health J*, 2015; 51:591–597. doi: 10.1007/s10597-015-9848-6
53. Koukia E, Madianos MG. Is psychosocial rehabilitation of schizophrenic patients preventing family burden? A comparative study. *J Psychiatr Ment Health Nurs*, 2005;12:415-22. doi: 10.1111/j.1365-2850.2005.00852.x
54. Ema Komalaa EPE, Keliat BA, Wardani IY. Acceptance and commitment therapy and family psycho education for clients with schizophrenia . *Enfermería Clínica*, 2018; 28 (1): 88-93. doi: 10.1016/S1130-8621(18)30044-5
55. Bekiroğlu S, Demiröz F. Toplum ruh sağlığı merkezlerinden hizmet alan ağır ruhsal hastalığa sahip bireylerin sosyal işlevselliğinin incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 2020; 31(3), 1053-1079
56. Shiraishi N, Reilly J. Positive and negative impacts of schizophrenia on family caregivers: a systematic review and qualitative meta-summary. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 2019; 54, 277–290. doi: 10.1007/s00127-018-1617-8
57. Mueller B, Nordt C, Lauber C, et al. Social support modifies perceived stigmatization in the first year of mental illness: a longitudinal approach. *Soc Sci Med*, 2006; 62: 39-49. doi: 10.1016/j.socscimed.2005.05.014
58. Bond GR, Drake RE. New directions for psychiatric rehabilitation in the USA. *Epidemiology and Psychiatric Sciences*, 2017; 26, 223–227. doi:10.1017/S2045796016000834
59. Vita A, Barlati S. The Implementation of evidence-based psychiatric rehabilitation: challenges and opportunities for mental health services. *Front Psychiatry*, 2019; 10:147. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2019.00147>
60. Radhakrishnan G, Jayaranjan D, Prasad MK, et al. (2016). Nurses Role In Psychiatric Rehabilitation Services E-Manual. (17.10.2021 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/349028781_NURSES_ROLE_IN_PSYCHIATRIC_REHABILITATION_SERVICES_E-Manual adresinden alınmıştır).
61. Association of Rehabilitation Nurses (2021). What Does A Rehabilitation Staff Nurse Do?. (10.11.2021 tarihinde <https://rehabnurse.org/about/roles/rehabilitation-staff-nurse> adresinden alınmıştır).
62. Association of Rehabilitation Nurses (2014). *Standards & Scope of Rehabilitation Nursing Practice*, (6th ed). Chicago, IL.
63. Association of Rehabilitation Nurses (2021). *The Essential Reference for Rehabilitation Nursing*. (1.11.2021 tarihinde <https://rehabnurse.org/advance-your-practice/practice-tools/the-specialty-of-rehabilitation-nursing-a-core-curriculum> adresinden alınmıştır).
64. Association of Rehabilitation Nurses (2021). *Role of the Nurse on the Rehabilitation Team*. (27.10.2021 tarihinde <https://rehabnurse.org/about/position-statements/role-of-the-nurse> adresinden alınmıştır).